

Становище

от

доц. д-р Даниел Петров

Катедра по Обща, експериментална, развитийна и здравна психология

СУ „Св. Кл. Охридски“

за дисертационен труд на Георги Георгиев Гърков

на тема:

Личностни и социални фактори в моралното поведение

за присъждане на ОНС „доктор“ по професионално направление 3.2.

„Психология“

Научен ръководител: проф. д.пс.н. Ирина Зиновиева

1. Основни характеристики и рамка на дисертационното изследване

Представената дисертация е със заглавие „Личностни и социални фактори в моралното поведение“ и е с обем от 182 стр. Структурно тя се състои от две части, въведение, заключение и библиографска справка. Дисертационният труд на Георги Георгиев Гърков е разработен в съответствие с нормативните изисквания и академични стандарти за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. Текстът съдържа 25 фигури и 10 таблици. Списъкът на използваната литература включва 3 български източници и 230 - от чуждестранни автори. Липсва приложение с използвания инструментариум.

Основната цел на дисертационното изследване е операционализация на моралното поведение в рамката на дългосрочните стремежи, които обхващат стила на живот и конструирането на смисловата рамка за обяснение на света, типове междуличностни очаквания и убежденията за личната свобода на избор и самоопределение.

Темата е актуална предвид нарасналите потребности в обществото от профилиране на личностните и социалните фактори при изработване на емпирично обосновани модели за оценка, управление и промяна на моралното поведение на

индивидуално, организационно и общностно равнище. Използваната методология е съответна на формулираните хипотезите на дисертационното изследване.

2. Съдържателна част, проучване, анализи

Първата част на дисертацията е теоретична и прави обзор на основни концепции и обсъжда операционализацията на различни парадигми към изследването на морала и моралното поведение. Емпирико-философският подход към изследване на морала в първа глава на тази част е представен през теориите на консеквенциализма, класическата деонтология, деонтологичния плурализъм, етиката на добродетелта (силните страни на характера, подход на практическата мъдрост), концепцията уаби-саби, теорията на Л. Колбърг за моралното развитие. В края на първа глава са изведени ограниченията на този подход. Втора глава е посветена на невронаучните и еволюционните подходи в изследванията върху морала. Обсъждат се теории като социален интуиционизъм и теорията за моралните основи, двупроцесният модел на Грийн, теория за диадичния морал, теорията за емпатията и просоциалните поведения на Хофман и модела за морала като форма на сътрудничество. Ограниченията на невробиологичните подходи се обсъждат в критически перспективи. Трета глава е посветена на диспозиционните подходи към морала през теоретичните модели на Големите пет, ХЕКСАКО, като по-подробно са разгледани черти като доброжелателност, смирение-честност, светлата и тъмната триада, агентността и свободната воля, състрадание към себе си и др. В четвърта глава е представен наративният подход към изследването на морала и изследванията върху моралните образци. В пета глава е направен обзор на изследванията на редица фактори, свързани с просоциалните поведения: самооценка, смисъл в живота, върхови и духовни преживявания (обсъждани в рамката на теорията за „разширяване и изграждане“ на Б. Фредриксън). Теоретичната рамка за структурата на моралните поведения е изложена в шеста глава, която подготвя за втората емпирична част на дисертационното изследване. Представени са две извадки: пилотно изследване, свързано с конструирането на скала за моралния автотелизъм и скала за измерването на нагласата към несъвършенството и промяната, конструиране на скала за върхови преживявания (свързаност с природата), както и изследване, свързано с моралния автотелизъм и редица други теоретично значими предиктори. Представени са характеристиките на извадката (n=300), процесът на конструиране на скалите,

използваните инструменти за оценка, анализът на данните и резултатите от факторните анализи, ИРТ, и обсъждане на резултатите, които са илюстрирани в графичен и табличен вид. Основната извадка се състои от 312 души, описана е процедурата по събирането на данни, факторната структура на скалата за морална насоченост, структура на скалата за отношението към несъвършенството и промяната. Представени са хипотезите на изследването, но липсват ясно открити цели и задачи. Описани са използваните инструменти за съставяне на батерия. Използвани са специализирани статистически процедури, а резултатите са представени в табличен и графичен вид. Направено е обобщение на резултатите през верификацията на хипотезите, без свръхинтерпретации и свръхгенерализации. Работата завършва с ограниченията на изследването и кратко заключение.

3. Приноси и публикации

Проведено са няколко задълбочени проучвания. Конструирани са нови скали за употреба в българска популация. Постигнат е интегративен психометричен модел за оценка на моралното поведение и свързаните с него прогностични личностни и социално-демографски фактори в българска социокултурна среда. Получените резултати биха могли да послужат за основа за разработването на емпирично обосновани тренинги, в промоцията на здраве, както и в консултативната и терапевтична практика.

Представените от Георги Георгиев Гърков четири публикации са свързани с темата на дисертационния труд и представят различни подходи към изследването. Кандидатът изпълнява минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор” В автореферата (56 стр.) в систематизиран вид е представено съдържанието на всички аспекти на осъщественото изследване, дава се цялостна представа за дисертационния труд. Не са изведени експлицитно приносите от страна на самия автор. Коректното описание на методите и статистическите резултати демонстрира отличната подготвеност на докторанта от методологична гледна точка.

4. Препоръки и въпроси

Предимство за работата би било наличието на отделен параграф по посока на приложната полза на изведените резултати. Синтезът на получените резултати би могъл да е по-широко застъпен в заключителните части на текста. Препоръчвам докторантът да трансформира работата в книга, на базата на докторска дисертация, която да бъде публикувана.

5. Заключение

Автобиографията на докторанта и представеното дисертационно изследване на тема „Личностни и социални фактори в моралното поведение” ми дават основание да заключа, че Г. Гърков притежава отлични умения и професионален опит за успешно планиране, реализиране и публикуване на научни изследвания. Като се вземат предвид в цялост качествата на дисертационния труд и неговите приноси към професионално разработената тематика, изказвам положително становище и предлагам на Уважаемото научното жури да присъди на Георги Георгиев Гърков образователната и научна степен „доктор” по професионално направление „3.2. Психология“.

10 септември 2025

Автор:

доц. д-р Д. Петров